

Podobiński L. 1973 *Sprawozdanie z akcji liczenia kozic w Tatrzańskim Parku Narodowym* Chrońmy Przyr. 29, 2.

Podobiński L. 1974 *Sprawozdanie z akcji liczenia kozic w Tatrzańskim Parku Narodowym*. Chrońmy Przyr. 30, 6.

Szafer W. 1962 *Tatrzański Park Narodowy*. Przedmowa do wydania drugiego.

Z NASZYCH REZERWATÓW

Jezioro Trzebidzkie, projektowany rezerwat ornitologiczny w województwie leszczyńskim

We współczesnym krajobrazie stale ubywa obszarów o charakterze pierwotnym lub do niego zbliżonym. Dotyczy to nie tylko regionów silnie zurbanizowanych i uprzemysłowionych, lecz także rolniczych, które dominują w krajobrazie województwa leszczyńskiego. Stąd szczególnej ochronie powinny być poddane te wszystkie tereny, które zachowały dużo naturalnych cech. Jednym z takich obszarów jest północno-wschodnia rubież Pojezierza Sławskiego. Jego powierzchnia o charakterze jeziorno-leśno-łąkowym wynosi ok. 18 km². Lasy zajmują tu 33,9% powierzchni, a wody z głównymi jeziorami Wielkim, Małym, Boszkowskim i Trzebidzkim — 7,2%.

Szczególnie interesująca jest awifauna a także roślinność Jeziora Trzebidzkiego. Jest to jezioro o powierzchni 75 ha, silnie zarastające, z bogatą i różnorodną roślinnością szuwarową i bagienną. W dwóch torfiankach przy południowo-zachodnim brzegu jeziora rośnie pojedynczo i w niewielkich skupieniach kłoc wiechowata *Cladium mariscus*. Rośliny rosną bujnie wyrastając do wysokości 1,5 m nad powierzchnię wody i obficie owocują. Na zalanych wodą łąkach różnej wielkości skupienia — od luźnych grup z pojedynczych roślin do łąnów o powierzchni kilkudziesięciu metrów kwadratowych — tworzy sit tępokwiatowy *Juncus subnodulosus*. Sitowi tępokwiatowemu towarzyszą wąkrota zwyczajna *Hydrocotyle vulgaris*, rutewka żółta *Thalictrum flavum*, siedmiopalecznik błotny *Comarum palustre*, gnidosz błotny *Pedicularis palustris*, bobrek trójlistkowy *Menyanthes trifoliata*, welnianka wąskolistna *Eriophorum angustifolium*. Opodal następnej torfianki znajduje się około 600 m² liczący łąn oczeretu *Tabernaemontana Schoenoplectus Tabernaemontani* z inicjalną kępą situ tępokwiatowego i nielicznymi kwitnącymi okazami świbki morskiej *Triglochin maritimum*. Ponadto spotykamy tu grzybień białe *Nymphaea alba*, turzycę ciborową *Carex pseudocyperus*, osokę aloesową *Stratiotes aloides* i inne.

Od południowej strony jeziora na wysokiej skarpie położony jest las mieszany o charakterze pierwotnym, sosnowo-bukowy i grabowo-bukowy. Występujący tu typ lasu stanowi zespół odrębny w stosunku do otaczających go drzewostanów. Szczególnie uwagę zwracają przetoje buka *Fagus sylvatica*. Bogata jest też roślinność runa.

Jednakże najbardziej bogata i interesująca jest awifauna tego terenu. Występuje tu szereg gatunków, w tym rzadko i niekiedy gnieźdzące się w Polsce. Różnorodność biotopów i bogate zasoby pokarmowe sprawiają, że niektóre występujące tu gatunki osiągnęły wysokie zagęszczenie. Spośród gnieźdzących się gatunków ptaków na szczególną uwagę zasługują gęś gęgawa *Anser anser*, żuraw *Grus grus*, błotniak zbożowy *Circus cyaneus* i wąsatka *Panurus biarmicus*.

Gęsi gęgawy w liczbie 5–8 par zakładają gniazda głównie we wschodniej części jeziora na niewielkich wysepkach utworzonych przez roślinność szuwarową. W tej części jeziora regularnie gnieździ się też para łabędzi niemych *Cygnus olor*. Ponadto z rzędu blaszkodziobych dość licznie gnieździ się krzyżówki *Anas platyrhynchos* i głowienki *Aythya ferina*. Bardzo liczny w porównaniu z występowaniem na innych jeziorach jest perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*.

Zazwyczaj też we wschodniej części jeziora, na granicy szuwarów i olsu, zakłada gniazdo para żurawi. Dalsze 2–3 pary żurawi gnieździ się obok sąsiednich jezior. Okoliczne łąki są miejscem toków tych wspaniałych i okazałych ptaków. Od wczesnej wiosny o świcie i wieczorem można słyszeć ich donośny klangor.

Z chruścieli bardzo liczna jest lyska *Fulica atra* — na samym jeziorze gnieździ się około 25 par. Dość liczny jest też wodnik *Rallus aquaticus*. Gnieździ się również z pewnością wielokrotnie obserwowana i słyszana kureczka nakrapiana *Porzana porzana*. Na torfiakach w okolicach jeziora występuje kokoszka wodna *Gallinula chloropus*.

W okresie lęgowym często słycać głos bąka *Botaurus stellaris*, który gnieździ się w rozległych trzcinowiskach otaczających jezioro w liczbie 2–3 par. Lęgowy jest również prawdopodobnie bączek *Ixobrychus minutus*.

Dość licznie reprezentowane są ptaki drapieżne. Najbardziej zwracają uwagę błotniaki stawowe *Circus aeruginosus*, ustawicznie patrolujące trzcinowiska, torfianki i łąki. Należą one równocześnie do najliczniej występujących tu przedstawicieli ptaków drapieżnych — co roku gnieździ się do 5 par. Obok tego dość pospolitego jeszcze gatunku w latach 1977 i 1978 stwierdzono gniazdowanie jednej pary rzadkiego już w zachodniej Polsce błotniaka zbożowego. W lesie sosnowo-bukowym nad jeziorem ma gniazdo myszołów zwyczajny *Buteo buteo*. Ponadto w okresie lęgowym obserwowano kanię czarną *Milvus migrans*, kanię rdzawą *M. milvus*, pustułkę *Falco tinnunculus* oraz sokoła wędrownego *Falco peregrinus*.

Rozległe trzcinowiska, głównie w południowo-zachodniej części jeziora i nad kanałem od Jeziora Małego, są biotopem wążki. Ten piękny, a rzadko i nielicznie gnieździący się w Polsce ptak, tworzy tutaj populację liczącą około 20 par. Z pozostałych ptaków śpiewających nadzwyczaj licznie występuje brzczyka *Locustella luscinioides*. Ponadto w trzcinach gnieźdzą się trzciniaak *Acrocephalus arundinaceus*, trzciniczek *A. scirpaceus*, rokitniczka *A. schoenobaenus*, a na ich obrzeżach potrzos *Emberiza schoeniclus*. W olchach głównie nad torfiankami zakłada gniazda remiz *Remiz pendulinus*. Tutaj spotkać też można podróżniczkę *Luscinia svecica*.

Na uwagę zasługują również niektóre gatunki ptaków gnieździące się w mieszanym lesie nad jeziorem. Gnieździ się tu nasz największy dzięcioł — dzięcioł czarny *Dryocopus martius* i obok niego dzięcioł pstry duży *Dendrocopos major* oraz dzięcioł zielony *Picus viridis*. W licznych dziuplach wykutych w bukach przez dzięcioły czarne zakładają gniazda gołębie siniaki *Columba oenas*. W 1976 roku stwierdzono też obecność puszczyka *Strix aluco*. Ponadto w maju 1978 słyszano śpiew mucholówki małej *Ficedula parva*.

Nad brzegiem jeziora w wykrotach drąży swoje nory zimorodek *Alcedo atthis*.

Nieco uboższa jest awifauna okolicznych łąk. Dominują skowronek *Alauda arvensis*, świergotek łąkowy *Anthus pratensis* i pliszka żółta *Motacilla flava*. Z ptaków siewkowatych gnieźdzą się kszyk *Gallinago gallinago* i czajka *Vanellus vanellus*. Prawdopodobnie gnieździ się jeszcze brodziec krwawodzioby *Tringa totanus*, natomiast spotykane rycyki *Limosa limosa* to tylko ptaki przelotne. Spotyka się także na łąkach dużo żerujących bocianów *Ciconia ciconia* i czapli siwych *Ardea cinerea*.

W okresie przelotów na jeziorze widzi się wiele innych gatunków m. in. w dniu 8 maja 1977 była obserwowana wyjątkowo pojawiająca się w Polsce czapla modronosa *Ardeola ralloides*.

Przedstawione wyżej wysokie walory krajobrazowe i osobliwości przyrodnicze wskazują dobitnie na konieczność ochrony tego obszaru. Pewne kroki w tej mierze zostały już poczynione. Decyzją Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lesznie z 1976 roku teren ten został uznany jako obszar chronionego krajobrazu. Na wniosek Zarządu Wojewódzkiego Ligi Ochrony Przyrody wojewoda leszczyński skrócił okres polowań na dzikie gęsi. Jednak dla pełnego zabezpieczenia ptakom spokoju w okresie lęgowym obszar Jeziora Trzebidzkiego wraz z otoczeniem powinien być uznany jako rezerwat ornitologiczny z wyłączeniem jeziora z użytkowania przez wędkarzy, wprowadzeniem zakazu biwakowania i parkowania pojazdów mechanicznych na granicy jeziora i lasu mieszanego, zaniechaniem eksploatacji trzciny oraz wyłączeniem z działalności gospodarczej lasu nad jeziorem.

Stanisław Kuźniak

Kaczmarek Cz. 1963 Rozmieszczenie wapniolubnej roślinności łąkowo-bagiennnej na Pojezierzu Leszczyńskim. Bad. fizjogr. nad Pol. Zach. 12: 213—225. Poznań.

Kuźniak S. 1979 Obserwacja czapli modronosej *Ardeola ralloides*. Not. Orn. 20, 1—4: 53 Warszawa.

Kuźniak S. 1979 Wąsatka (*Panurus biarmicus* (L.)). Wszechświat 9 : 207 Kraków.

Obszary chronionego krajobrazu, 1974 Urząd Wojewódzki w Poznaniu. Poznań.

Tomiałojć L. 1972 Ptaki Polski, wykaz gatunków i rozmieszczenie. Warszawa.

Rezerваты ornitologiczne w Puszczy Nadnoteckiej

W niniejszym artykule przedstawiono 3 rezerваты znajdujące się na terenie Nadleśnictwa Karwin (Czubiński, Gawłowska, Zaborowski 1977), a mianowicie: „Czaplenice”, „Łabędziniec” i „Czapliśko”.

Ogólna charakterystyka terenu. Nadleśnictwo Karwin położone jest w północno-zachodniej części Puszczy Nadnoteckiej w Krainie III Wielkopolsko-Pomorskiej, dzielnicy Borów Nadnoteckich. Pod względem administracyjnym obszary rezerwatów znajdują się na terenie woj. gorzowskiego w gminie Drezdenko i wchodzą w skład N-ctwa Karwin (OZPL Szczecin).

W Gościmiu, starej osadzie słowiańskiej, gdzie ludność pielęgnowała język i obyczaj polski jeszcze w XVI wieku, zachowały się zabytki drewnianej architektury ludowej.

Najbliższym miastem jest Drezdenko odległe od Gościmia o 12 km.

Stan ilościowy czapli siwej i łabędzia niemego. Według przeprowadzonych obserwacji przez Bronisława Wiegnera (1958) liczba kolonii i miejsc lęgowych czapli siwej w ostatnich czasach zmniejsza się gwałtownie, chociaż przedstawienie ścisłych danych dla określonych okolic nie jest możliwe. Tak np. na terenie opracowywanym przez Frasego, a obejmującym okolice Skwierzyny, Międzyrzecza i Babimostu, było w okresie międzywojennym 15 kolonii z 258 gniazdami i 152 gniazda pojedyncze. W roku 1951 B. Wiegner stwierdził na tym obszarze już tylko 3 kolonie ze 125 gniazdami i 2 gniazda pojedyncze. Również Dunajewski podaje, że w województwie poznańskim w roku 1946 było kilkanaście czaplisk liczących 30—60 gniazd, obecnie już nie istniejących.